

Skandinabospråk

Om Nordisk ministerråds bruk av termen nabospråk

Bjarne Købmand Petersen, Skandiaspråk

Teksten her bygger på en lesevitenskaplig undersøkelse, som jeg 2014–15 gjennomførte ved Universitetet i Stavanger. Undersøkelsens formål er å kartlegge Nordisk ministerråds bruk av ordene *nabosprog*, *nabospråk*, *grannspråk* og *grannespråk* med sikte på å lokalisere ministerrådets innholdsforståelse og definisjon av termen. Undersøkelsen kvalifiserer og analyserer et tekstkorpus sammensatt av Nordisk ministerråds tekster fra 1971 til utgangen av 2014. Undersøkelsen utforsker også forekomster av termen *nabospråkundervisning* i samme korpus for mulige didaktiske implikasjoner av ministerrådets innholdsbestemmelse av denne.

Nordens land og områders ønske om samarbeid og om å kunne tale sammen uten å tale samme språk (ulike varieteter) ligger til grunn for formaliseringen av fellesskapet ved opprettelsen av Nordisk råd i 1952. Både bokmål, dansk, færøysk, islandsk, nynorsk og svensk springer ut av samme nordiske – eller *germanske*¹ – språkfamilie, mens finsk og samisk er *uralsk* og grønlandsk er *eskimoisk-aleutisk*. Nordisk råd ønsker fra starten å sikre bruken av alle nordiske språk og dette prinsippet er siden understøttet i *Helsingforsavtalen* (1962, 1996). Nordisk råd har i ettertid fastholdt prinsippet for språkfellesskap *internt* men har og hadde ikke den gang mandat til å implementere prinsippet om likestilte språk i de nordiske land og områder. Med dannelsen av Nordisk ministerråd er det imidlertid mulig å videreføre vedtak i Nordisk råd som anbefalinger til Nordisk ministerråd, som gjennom ressortministre eller samarbeidsministre i det enkelte land *kan* bringe vedtak frem til realisering². Selv om noe vedtas i Ministerrådet er ikke det i seg selv en garanti for oppfølging nasjonalt. Ministerrådet mener at noen nordiske språk mellom de nordiske folk kan være fremmede språk for hverandre³: *nabospråk som fremmedspråk*. De er naboens språk, men likevel fremmede; dette gjelder særlig den lingvistiske avstanden mellom skandinaviske språk og finsk, grønlandsk og samisk; langt mindre

mellom skandinaviske språk og islandsk og færøysk. Men hvis noen nordiske språk er fremmedspråk for Nordens innbyggere i *Det nordiske språksamarbeidet*⁴, hva består da likevel det felles i? Ministerrådet mener at den korte avstand i språkslektskap mellom dansk, svensk og norsk⁵ kan bygge bro og argumenterer med *befolkningstallet*: "Vi er ca. 25 millioner mennesker i Norden. Mange av oss kjenner til, snakker eller forstår minst et av de skandinaviske språkene; dansk, norsk og svensk"⁶.

Ettersom de skandinaviske språkene "i prinsipp" forstås både i skandinaviske og øvrige nordiske land⁷, har de blitt en nøkkel for ministerrådet til å implementere et *skandinavisk språksamarbeid* som "*det nordiske språkfelleskapet*": "Uten store anstrengelser kan de fleste innbyggere i Norden lære å forstå og kommunisere mellom nabospråkene dansk, norsk og svensk"⁸. Betegnelsen *de skandinaviske språk* relateres på den offisielle hjemmesiden *norden.org* direkte til uttrykket *det nordiske språksamarbeid*. Dialogen mellom de nordiske språkene verbaliserer ministerrådet som dialogen mellom de skandinaviske språkene, slik at *nordiske språk* og *skandinaviske språk* fiktivt sidestilles i et nordisk samtalerom med *nabospråk* som lingua franca. Formelt heter det at "*De offisielle sprog i Norden* er dansk i Danmark, finsk og svensk i Finland, færøsk på Færøerne, grønlandsk i Grønland, islandsk på Island, norsk i Norge og svensk i Sverige"⁹. Men *Sprogene i Norden* samler seg i et skandinavisk språkfelleskap; ministerrådet karakteriserer de øvrige språkene i det nordiske område¹⁰ annerledes og noen av disse som nasjonale minoritetsspråk¹¹.

Nordisk ministerråd for utdanning og forskning (MR-U) og *Nordisk ministerråd for kultur (MR-K)* er sidestilt avsender¹² i parateksten på *norden.org*, hvor vi registrerer den mellom ministerrådene samstemte betegnelsen *nabospråk* brukt om skandinaviske språk. Men når *skandinaviske nabospråk* i teksten omtales side om side med *nordiske språk*, etablerer Ministerrådet en flerstemmig terminologisk bruk av ordet *nabospråk*. Ministerrådet skiller ikke mellom *skandinaviske nabospråk* og *nordiske nabospråk*. Det fremgår altså ikke om ministerrådet definerer *nabospråk* som bare de skandinaviske språkene, og vi kan derfor heller ikke av dette utlede hvordan ministerrådet skiller mellom nordiske språk, *nabospråk* og skandinaviske *nabospråk*. Men dersom vi sammenstiller ministerrådets formuleringer om *nabospråk* fra begynnelsen i 1971 til nåtid (utgangen av 2014), kan vi lokalisere og sammenstille et samlet flerstemmig uttrykk for ministerrådets forståelse og innholdsbestemmelse av termen.

Samarbeidet om språk i Norden er især regulert av språkkonvensjonen og språkdeklarasjonen¹³ og *Det nordiske samarbeidet "bør" i fremtiden foregå "på de skandinaviske språkene"*¹⁴. Selv om de offisielle språkene med ministerrådets ord er syv, er likevel bare tre¹⁵ av disse *samarbeidsspråk*. Ministerrådet argumenterer altså for at alle nordiske land og områder må samle seg om de skandinaviske språkene. I *Nordisk ministerråds språkredgjørelser*¹⁶ brukes ordet

nabospråk om skandinaviske språk og undervisning om disse (*nabospråkundervisning*). Elever i grunnskole, ungdomsskole¹⁷ og videregående skole¹⁸, studenter, universitet er omtalt i tekster, hvor vi finner formuleringer med krav til undervisningens innhold¹⁹. Kravene i *Deklarasjonen om nordisk språkpolitikk* fra 2006 er ikke juridisk bindende, men utdanningsministrene har forpliktet seg til å arbeide på å realisere målene i deklarasjonen²⁰ og "for å oppnå målene bør nabospråkundervisningen i skolen styrkes"²¹.

Er da nabospråkundervisning en særlig type undervisning om og i nordiske eller skandinaviske språk som *nabospråk*, *andrespråk* eller *fremmedspråk*, eller definerer ministerrådet *nabospråkundervisning* som noe fjerde? Hvordan bestemmer ministerrådet innholdet av termen nabospråkundervisning? Et svar har praktisk betydning for elever, studenter og undervisere i alle nordiske land, da alle er omfattet av deklarasjonens mål – og ministrene er forpliktet på ordlyden i målene. Vi velger å kartlegge hvordan ministerrådet longitudinalt omtaler, bruker og bestemmer nabospråk og nabospråkundervisning. Ministerrådet består av skiftende ministre fra skiftende regjeringer i skiftende perioder, så noe *kan* underveis endre seg. Måten å utøve språkpolitikk på kan endre seg. Et ministerråd trenger heller ikke ha samme syn på hverken språk, andrespråk, nabospråk eller fremmedspråk gjennom årene. Ettersom Nordisk ministerråd ble grunnlagt i 1971 kan ministerrådet siden da ha justert sin språkpolitikk. *Den nordiske språkkonvensjonen* (1981, 1987) er uttrykk for en slik justering av nordiske borgeres og myndigheters rett til å bruke eget språk i Norden. Med vedtaket av *Deklarasjon om nordisk språkpolitikk* endrer ministrene på den felles språkpolitikk.

Etablering av tekstkorpus

Vi velger å utforske ministerrådets tekster for hele perioden, men hvordan kan vi lokalisere og kvalifisere tekster som uttrykk for et ministerråds oppfattelse? Fordi tekster er godkjent eller vedtatt av ministerrådet trenger de ikke være formulert av ministre, da disse har rådgivere og embetsfolk som *kan* gi synspunkter fra seg og utforme tekster på forhånd. Dog velger ministrene selv hva de godkjenner, undertegner eller vedtar og derfor uttrykker tekstene ministerrådets oppfattelse. Likeså har Nordisk Ministerråd i tidens løp utgitt rapporter, utredninger, læremidler, veiledninger og annet – enten selv eller i samarbeid med for eksempel de nordiske språknemndene, Foreningene Nordens Forbund og de nordiske morsmålsforeninger. Disse utgivelsene har ministerrådet noen ganger gitt økonomisk støtte til uten å være medunderskriver av. Vi må derfor skille mellom *når* og *når ikke* ministerrådet selv mener noe i tekstene (for eksempel i forord). Da vi bare ønsker å lokalisere ministerrådets *egne* ord, velger vi å utelukke tekster, hvor andre er angitt som medforfattere, fordi vi her ikke

gjennom analyse kan skille ministerrådets synspunkter fra andres. Noen tekster kan i tillegg også bare være *bestilt* av ministerrådet, så alene *bestillingens* ordlyd er rådets.

Nabospråkundervisning kan bety at noen mere eller mindre har planlagt, implementert og kanskje evaluert rammer for at noen andre kan lære seg²² nabospråk²³. Men språkundervisning skiller mellom undervisning *i* språk, *med* språk og *om* språk²⁴. *Læring* av språk og *forståelse* av språk er heller ikke samme. Vi må skille mellom reseptive (lytte, lese) og produktive aktiviteter (tale, skrive). Språkundervisningens målspråk (morsmål, nabospråk, andrespråk eller fremmedspråk) krever ulike didaktiske og metodiske tilganger²⁵.

Men hva er kombinatorikken i ministerrådets oppfattelse av språkforståelse og språklæring? Ikke minst i tiden etter Nordisk ministerråds dannelse i 1971 kan vi registrere at forskere, lærerutdannere og organisasjoner gjennom bøker, artikler, foredrag, kurser har ment noe om undervisning *i*, *med* og *om* nordiske og skandinaviske nabospråk. Så langt har Nordisk ministerråd imidlertid ikke sluttet seg til ordlyden i noen av *disse* didaktikktekster, men bare gitt økonomisk støtte til publisering av noen av dem. Hva ministerrådet over tid har ment og mener om nabospråklæring og nabospråkdiraktikk er ikke kartlagt. Forskningen har primært interessert seg for skandinavers *forståelse* av både talt og skrevet dansk, norsk og svensk²⁶. Undersøkelsene ser i begrenset omfang på resultater av planlagt og gjennomført undervisning i dansk, svensk og norsk som nabospråk i de tre skandinaviske lands skoler og videregående skoler. Men for eksempel er dansk- og svenskundervisning i norskfaget undersøkt²⁷. I en avhandling om *Nordiske språkpiloter*²⁸ undersøker Jerpstad effekten av et etterutdanningstilbud til nordiske undervisere i nordiske språk i nordisk skole og videregående skole. Imidlertid kartlegger ingen av de nevnte undersøkelsene ministerrådets innholdsbestemmelse av nabospråk og nabospråkundervisning i grunnskole og videregående skole i skandinaviske land.

Til grunn for vår *egen* bruk av termen legger vi Torps forskningsbelagte terminologiske avgrensning av de nordgermanske språk til bare *skandinaviske* språk fordi det "mellom øynordisk og skandinavisk går [...] ein absolutt kommunikasjonsbarriere"²⁹. Vi bruker dermed termen *nabospråk* – hvor *nordisk* eller *skandinavisk* ikke er foranstilt – som en betegnelse for *lingvistisk gjensidighet* mellom språkene *bokmål*, *dansk*, *nynorsk* og *svensk*. Vi begrunner dette med at en elev i skandinavisk kontekst ikke møter tre men fire skriftspråklige standarder (to *mononormspråk* og et *multinormspråk*).

Det styrende forskningsspørsmålet for undersøkelsen er: Med hvilke ord har Nordisk Ministerråd fra 1971 til utgangen av 2014 i tilgjengelig skrift definert og brukt termen *nabospråk* samt formulert en nabospråkdiraktikk og en nabospråkpolitikk for skandinaviske lands skoler og videregående skoler? Vi etablerer i tillegg noen forutsetninger: For det første definerer vi kriterier for

at noen kan uttale seg som eller på vegne av *Nordisk ministerråd*. For det andre definerer vi kriterier for under hvilke betingelser noen ulike typer av verbaliseringer på vegne av Nordisk ministerråd uttrykker en felles mening i *enighet/som en enig stemme*. For det tredje lokaliserer vi ved hjelp av de definerte kriteriene de *kvalifiserbare kildene* med sikte på kartlegging og avgrensning av innholdsrelevante tekster eller tekstutdrag.

Nordisk ministerråd består av 11 ressortministerråd. For eksempel *Nordisk ministerråd for utdanning og forskning* (MR–U)³⁰, som mellom sine møter blir administrert av *Nordisk embetsmannskomite for utdanning og forskning* (EK–U). Både en embetsmannskomite og de nordiske samarbeidsministrene kan representere Nordisk ministerråd. Derimot kan ikke Nordisk råd som forsamling av parlamentarikere, dets formannskap eller presidentskap representere Nordisk ministerråd. Men når Nordisk ministerråd i et møte vedtar en formulering, har den umiddelbar gyldighet. Når Nordisk ministerråd i en variabel og gyldig kontekst (for eksempel som embetsmannskomite) uttaler seg skriftlig, er en slik verbalisering også gyldig som en felles stemme. Når en minister i et møte i Nordisk råd kommenterende fremlegger et dokument og godtgjør at det er på vegne av ministerrådet, er hvert ord i tillegg til dokumentet ministerrådets stemme i enighet og kan registreres som en gyldig verbalisering. Oppfølgende uttalelser fra ministre til pressen kan derimot ikke være gyldige, da de etterfølgende kan ha blitt redigert av journalister. Derimot kan Nordisk ministerråds sekretariat under ansvar *skriftlig* uttale seg på ministerrådets vegne.

Nordisk råds sesjoner katalogiseres systematisk, så både alle dokumenter og alle taleres ord er fastholdt for ettertiden i protokoller i bokform (fra år 2000 digitalt). I Nordisk råds forhandlinger kan taler og dokumenter dokumentere ministerrådsenighet. Derfor utgjør Nordisk råds sesjonsprotokoller en omfattende pålitelig og gyldig kilde. En annen kilde er Nordisk ministerråds hjemmeside, hvor imidlertid bare nyere tekster og dokumenter er tilgjengelige. For å være gyldig kilde må en hjemmesidetekst bare gjengi ministerrådets ord og ikke journalistiske bearbeidelser av det samme. En tredje primær kilde er tilgjengelige ferdigitale publikasjoner eller dokumenter som bærer Nordisk ministerråds navn. Selv om tekster er utgitt med ministerrådets navn i kolofonen, har de dog ikke uten videre ministerrådets tilslutning. Tekster utgitt med bare økonomisk støtte fra eller trykt hos Nordisk ministerråd er ikke gyldige. Faglige og vitenskapelige tekster, læremidler og andre tekster heller ikke.

Kilden kan som utgangspunkt være muntlig eller skriftlig men i undersøkelsen er bare *tekst* som i ettertid er fastholdt og tilgjengelig i skriftlig form (som for eksempel vedtatte forslag, godkjente referater, forhandlingsprotokoller, dokumenter) gyldig. Teksten er umiddelbart gyldig dersom den for eksempel uttrykkes som "*vedtatt av*", "*på vegne av*" eller som Nordisk ministerråd, Ministerrådet MR–U (og/eller MR–K) eller Embetsmannskomiteen EK–U

(og/eller EK–K) "uttaler". Derimot er altså *ikke* teksten gyldig alene fordi er "utgitt av", "finansiert av" eller "utgitt med støtte fra" Nordisk ministerråd, Ministerrådet MR–U (og MR–K) eller Embetsmannskomiteen EK–U (og EK–K).

Ved søk i Nordisk råds sesjonsprotokoller (digitalt og førdigitalt) bruker vi samme kategorier som Nordisk råd har valgt til indeksering og møteorganisering: *Medlems/utvalgforslag (A)*, *Ministerrådsforslag (B)*, *Beretninger (C)*, *Meddelelser (D)* og *Spørsmål (E)*³¹. Søk i sesjonsprotokollenes emneregistre gjennomfører vi for alle år med søkeordene *språk*, *nabosprog*, *nabospråk*, *grannspråk*, *grannespråk* for å kunne lokalisere og kvalifisere tekstmateriale til tekstkorpus. Som oppfølgende søkeord i kvalifisert tekstkorpus bruker vi søkeordene: *Språk*, *sprog*, *nabospråk*, *nabosprog*, *grannspråk*, *grannespråk*, *undervisning*, *didaktikk*, *skole*, *videregående skole*, *gymnasium*, *dansk*, *svensk*, *norsk*, *bokmål*, *nynorsk*, *skandinavisk*.

Med søkeprosessen prekvalifiserer vi tekstene. Med støtte i informasjoner fra *Språk i Norden*, fra Nordisk ministerråd på hjemmeside *norden.org* og fra protokollene i Nordisk råd skiller vi ut noen av tekstene som *primære* tekster, hvilket vi kvalitativt begrunner med *innholdsrelevans* (ulikt innhold), *tid* (ulike år) og *hensikt* (ulike teksttyper):

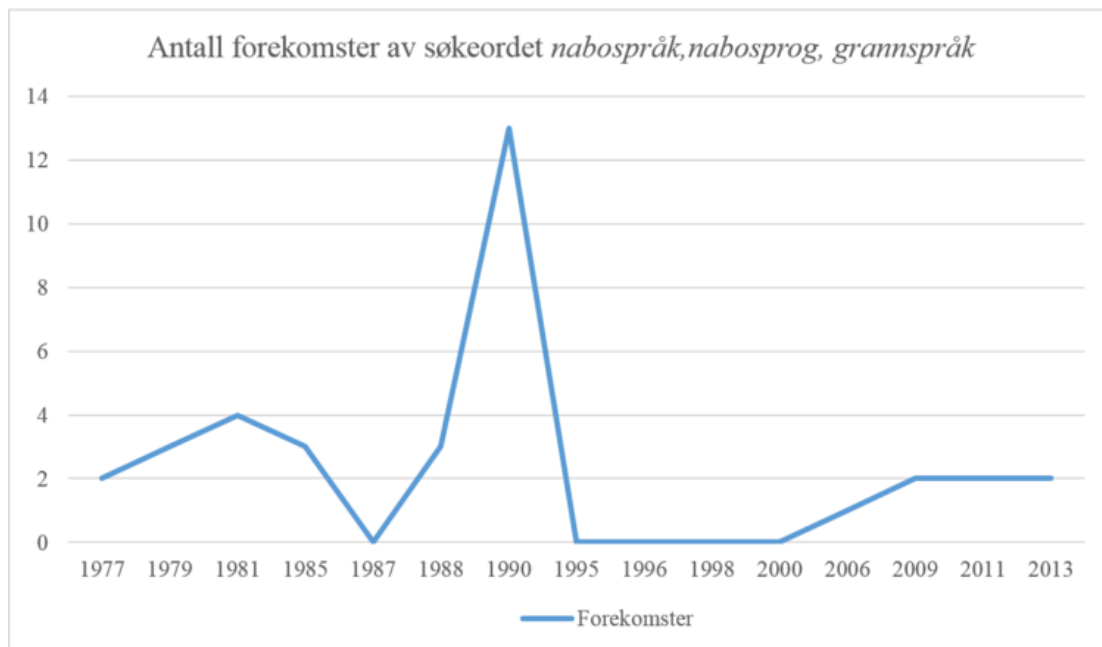
- 1962 Helsingforsavtalen
- 1971 Avtale om kulturelt samarbeid mellom de nordiske landene
- 1978 Vedtekter for Nordisk språksekretariat
- 1979 Berättelse rörande det nordiska samarbetet
- 1980 Internordisk språkförståelse. Symposium
- 1981 Handlingsprogram för förbättrad nordisk språkförståelse (Nordmål)
- 1985 Nordisk ministerråds Virksomhetsberetning for 1984
- 1987 Nordisk språkkonvensjon
- 1988 Ministerrådets Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeid
- 1990 Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden. Nordmål
- 1995 a Nordmål
- 1995 b Nordisk samarbeid i en ny tid
- 1996 a Det nordiske samarbeidet på lengre sikt
- 1996 b Rapporten: Det umistelige
- 1998 Forslag til en nordisk språkpolitikk
- 2000 Nordmål 2000–2004
- 2006 Deklarasjon om nordisk språkpolitikk
- 2009 Ministerrådets redegjørelse om oppfølging på Språkdeklarasjonen

- 2011 a Ministerrådets redegjørelse om oppfølging på Språkdeklarasjonen
- 2011 b Ministerrådets redegjørelse om tiltak som fremmer forståelsen
- 2013 Ministerrådets redegjørelse om oppfølging på Språkdeklarasjonen

Kontekstualisering av *nabospråk* i primært tekstkorpus

Gjennom å se på ordets omgivelser får vi et overblikk over søkeordets plassering i de kvalifiserte kildene. Bare 11 kilder har ordet *nabospråk* som enten enkeltstående ord eller som del av et sammensatt ord fordelt på 10 årstall. Ved å innsette antall forekomster i diagram på en tidslinje får vi i tillegg et klarere bilde av denne fordelingen.

Ved å kombinere våre opplysninger om kildene med forekomstene i skjemaet kan vi se at ordet *nabospråk* opptrer det høyeste antall ganger i *Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden. Nordmål 1990–1995*. Dette program godkjenner Nordisk ministerråd i Reykjavik i 1990. Fem år senere godkjenner Nordisk ministerråd for utdanning i 1995 *Handlingsprogram for nordisk sprogforståelse. Nordmål 1996–2000*. Denne neste gangen inneholder dokumentet (den delen vi har tilgang til) ikke ordet *nabospråk*. Heller ikke *Nordisk samarbejde i en ny tid* fra 1995 inneholder ordet.

*Nordisk språkkonvensjon*³² og kildene datert fra 1995 til og med 2000 inneholder ikke ordet *nabospråk*, men ministerrådet har ellers brukt termen fra 1977 til

2013³³. Vi ser en påfallende endring fra 1990 til 1995. Sverige og Finland inntretr 1. januar 1995 i EU og nettopp i 1995 pågår en debatt i Nordisk råd og i Nordisk ministerråd om å endre på de organisatoriske rammene for arbeidet. At denne debatten i seg selv skal kunne overbevise ministerrådet om å slutte med å bruke et ord kan virke lite sannsynlig. Likevel kan vi ikke se bort fra at den språklige orientering mot EU blir forsterket med Sveriges og Finlands tilslutning. Retorisk kommer nye "naboer" inn i *det skandinaviske språkfelleskapet*. Når ministerrådet ikke kan inkludere de nye naboene i nordisk *nabospråkundervisning* blir det enklere å tale om *språk* fremfor *nabospråk*. Noe kan tale til fordel for denne vurdering av den uteblitte bruken av termen fra 1995 til 2000. Sommeren 1995 bestiller nemlig ministerrådet en arbeidsgruppe til å utvikle en rapport om den nordiske språkforståelsen i et bredere perspektiv. Den faglige rapporten "Det umistelige"³⁴ er klar sommeren 1996 og inneholder termen *nabospråk* 42 ganger jevnt fordelt på 55 sider. Nettopp ordlyden i denne rapporten tilslutter ministerrådet seg aldri. Derimot bestemmer ministrene seg for å framlegge et alternativt dokument³⁵.

Hvordan inngår da forekomstene av det sentrale søkeordet *nabospråk* i den lokaliserte konteksten? Ved først å se på de tettest plasserte ordene før og etter søkeordet får vi parataktisk og hypotaktisk informasjon samt innblikk i aktørforholdet subjekt/objekt/indirekte objekt, ordklasseinformasjon samt viten om skandinavisk herkomst: 5 forekomster er på bokmål, 15 på dansk, 0 på nynorsk og 15 på svensk. Hver av de 35 forekomstene av *nabospråk* (eller *granspråk*, *grannespråk*, *nabosprog*) kan vi lokalisere som enten enkeltstående substantiver eller første del av sammensatte substantiver. Syntaktisk står det enkeltstående substantivet *nabospråk* især (7 av 10) i nærhet av substantivet *undervisning* eller verbet *underviser*, som når det for eksempel heter "undervisningen i nabospråk" eller "som underviser i nabospråk". Som del av et sammensatt substantiv står især *nabospråk-* (17 av 24) i kombinasjon med et etterstilt *undervisning/undervisningen*. I alt forbinder ministerrådet *nabospråk* med ordet *undervisning* i 24 av 36 poster i tekstkorpus. *Nabospråk(s)undervisning* står i 10 av de 17 mulige tilfellene i bestemt form singularis. Bestemtheten indikerer at brukeren (ministerrådet) har en forforståelse av nabospråkundervisning.

Kontekstualisering av *nabospråk* i sekundært tekstkorpus

Sekundært tekstkorpus er i undersøkelsen summen av de *helsetninger*, som inneholder søkeordet minst én gang og de *punkter på listeform* som inneholder søkeordet minst én gang. I det relativt større sekundære tekstkorpus får vi tak i ytterligere informasjon om ministerrådets bruk av termen, hvilket innebærer at vi kan konsolidere og systematisere informasjonen, som vi allerede har innsamlet tidligere. I neksuskontekst³⁶ finner vi for eksempel ministerrådet

verbalisert som agerende subjekt i bare 8 ut av 36 mulige: *innført, vedtatt, besluttet* (fortid), *anbefaler og vurderer* (nåtid), *vil samordne, vil ha og noe vil bli gitt* (fremtid). Bortsett fra disse er *noen andre* eller *noe annet* anonymisert subjekt:

NOE er, (er innført), er formulert og ble vedtatt / NOEN har, har fått, har besluttet, har vært, har kartlagt, har planlagt / NOEN kan medvirke, angi, inngå, påvirke, gi, styrke / NOEN vil ha, vil samordne, vil følge / NOEN anbefaler, planlegger, underviser, vurderer, skaper, styrer / NOE varierer, foregår, kan være relatert, går ut på / NOE bør skje, bør styrkes, må, vil bli gitt / AT ta initiativ, forsterke, virke for.

Den terminologiske usikkerheten forsterker ministerrådet ved å veksle mellom "skandinavisk språkforståelse" og "nabospråkforståelse". I sekundært tekstkorpus finner vi dels *nabospråkforståelse* som noe registrerbart i hele Norden og dels som et *aspekt* som bare noen "tilgodeser i nabospråkundervisningen i DK, S, N og Svenskfinland". Likevel bruker ministerrådet også termen *nordisk språkforståelse*, som vi finner i et handlingsprogram for forbedret språkforståelse i Norden.

Gjennom å reformulere hvert sitat selektivt skriver vi innholdet tydeligere frem uten å tilføye ny informasjon. De reformulerte sitatene sammenstiller vi til et konsentrat for hvert av innholdsordene, slik at vi kan fremskrive ministerrådets innholdsbestemmelse for hvert av disse. For eksempel lokaliserer vi følgende om *nabospråkundervisning*:

Nabospråkundervisning finnes i de nordiske land og vil utvikle seg. Den kan utforskes, utredes, økes på skolens område, forsterkes, få mer plass og er en sentral oppgave. Den bør gis gjennom hele grunnskolen. Det finnes prinsipper (som kan debatteres) for å styrke nabospråks stilling i skolen. Den bør bidra til språkforståelse [ikke nødvendigvis nordisk], kulturforståelse [ikke nødvendigvis nordisk] og til oppfostring i nordisk fellesskap. Undervisning i nabospråk som fremmedspråk foregår etter noen andre didaktiske prinsipper og bør i grunnskolen skje i morsmålundervisning og i samvirke med for eksempel historie og geografi. Den skaper i videregående skole kontaktmuligheter til dypere studier av nordisk kultur og litteratur. Alle nordiske land har det på hver sin måte [ulike didaktikker] og i forskjellig omfang fra 3. klassetrinn [men i en av tekstene: hele grunnskolen]. Nabospråkundervisning og undervisning i dansk, svensk og norsk er to ting som noen bør styrke. Undervisningen i nabospråk som fremmedspråk trenger ekstra materiale som handler om nordiske forhold og språk i Norden. Undervisningen i skandinaviske språk kan gis som både hjelpespråk og fremmede språk [som bør styrkes?] Ministerrådet etterspør viten om undervisning i skandinaviske språk/nabospråk ved å spørre om tekstlesing, høreforståelse og regelrett språklæring.

Dette og de øvrige konsentratene gir informasjon om et sammensatt men langt fra sammenhengende syn på nabospråkundervisning. For eksempel vet

ministerrådet om ulike prinsipper (som kan debatteres) for å styrke nabospråks stilling i skolen. Likevel hverken nevner ministerrådet prinsippene, som det refereres til, eller har noen mening om disse. Men ministerrådet mener at noen «bør styrke» nabospråkundervisningen (bestemt form).

Kontekstualisering av *nabospråkdiraktikk* og *nabospråkpolitikk* i tertiært tekstkorpus?

Tertiært tekstkorpus er *alle helsetninger og punkter* som vi ved hjelp av de valgte søkeord³⁷ har lokalisert i *samtlig*e utvalgte ministerrådsgyldige og innholdskvalifiserte kilder. Ved å kombinere de informasjonen som vi har hentet i primært og sekundært tekstkorpus med *nye* informasjonen, som vi lokaliserer i tertiært tekstkorpus, kategoriserer og karakteriserer vi elementer i ministerrådets *nabospråkdiraktikk*. Det betyr at vi anvender den lokaliserte ministerrådsbruken av termen *nabospråk* som nøkkel i utforskningen av tertiært tekstkorpus. De øvrige søkeordene opptrer i deres kontekst med foranstilte og etterstilte informasjonen, som forteller mer om hvordan vi kan oppfatte ministerrådets formuleringer om didaktikk. Tertiært tekstkorpus inneholder i tillegg langt flere formuleringer om *alle* språk i hele Norden. Vi skiller derfor mellom *når* og *når ikke* formuleringer angår språkpolitikk for skoler og videregående skoler i interskandinavisk sammenheng.

Ministerrådet skiller ikke klart mellom nabospråklærere i Skandinavia og nabospråklærere i Norden selv om ministerrådet stiller ulike krav til dem, og skiller heller ikke mellom undervisere i grunnskole og videregående skole. Derimot skiller ministrene terminologisk mellom "lærere i nordiske sprog", "lærere, som underviser i nabosprog integreret i modersmålsundervisningen" og "lærere, der underviser i nabosprog som fremmedsprog". Felles for lærere gjelder at de må være "kvalificerede" til å undervise i de *nordiske* (altså ikke de *skandinaviske*) språkene. Skolen må bruke "et righoldigt og pædagogisk velegnet undervisningsmateriale", men ministerrådet oppstiller ikke kriterier for læremidler selv om der "er [...] alvorlig mangel på læremidler". Ministerrådet tillegger nabospråkdiraktikk og fremmedspråkdiraktikk samme *språkforståelse*, hvilket ikke stemmer overens med ministrenes interskandinaviske nabospråkdiraktikk for skandinaviske skoler med krav om kommunikativ kompetanse; for dersom *språkforståelse* er *felles nordisk* kan ikke ministerrådet uten videre skille mellom *orientering* om nordiske språk i Norden og *kommunikasjon* mellom skandinaviske språk i Skandinavia. Ministerrådet skiller heller ikke mellom grunnskolens leseplaner i Skandinavia og det øvrige Norden. Det heter uansett "nordiske læseplaner". Ministerrådets nordspråklige grunnoppfattelse er " [...]

at Nordens folk også i fremtiden skal kunne kommunikere med hinanden på deres respektive modersmål"³⁸.

Tråder i tekstkorpus

I første del av analysen lokaliserer vi termen *nabospråk* i 11 av 20 kilder. Vi finner en ujevn fordeling av termen med høyeste antall forekomster i 1990. Fra og med 1995 slutter bruken av *nabospråk*, hvilket faller tidsmessig sammen med at Sverige og Finland 1. januar 1995 inntreer i EU og at det i 1995 pågår en debatt i Nordisk råd og i Nordisk ministerråd om å endre på de organisatoriske rammene. Nordisk ministerråd velger i 1996 bort rapporten *Det umistelige*, som inneholder termen *nabospråk* 42 ganger. I *Deklarasjon om nordisk språkpolitikk* fra 2006 bruker ministerrådet igjen termen. Vi finner *undervisning* med *nabospråk* i 24 av 36 mulige poster. Termen inngår syntaktisk som *subjekt* (som kan gjøre noe med ting, foreta seg noe eller være årsak til noe), og som *objekt* (som noen kan innføre, styrke eller vektlegge). 24 av 35 sammensatte substantiver er *verbalsubstantiver*. I tekstkorpus ser vi et signifikant mønster med et flertall av aktiviteter uten agerende subjekt. Verbet *forsterke* opptrer hyppig og *noen* uten navn må undervise i de skandinaviske språkene i Norden.

I annen del av analysen lokaliserer vi hyppig bruk av passiv. Vi finner ministerrådet verbalisert som subjekt i 8 ut av 36 mulige. Blant øvrige forekomster finner vi anonymisert agens ved et stort antall verb. Ved å sammenstille betydningsinnholdet i helsetningene lokaliserer vi et signalement av termen *nabospråklærere*. Vi ser "lærere i nordiske språk" side om side med språklærere i Norden, morsmåls lærere og "lærere i nabospråk i Norden" som ikke har "videreutdanning i nabospråk". Likevel har "morsmåls lærere i Norden omfattende videreutdanning i nabospråk". Det betyr at vi lokaliserer terminologisk usikkerhet og selvmotsigelse hos ministerrådet, som veksler mellom "skandinavisk språkforståelse" og "nabospråkforståelse". Ministerrådet bruker samtidig "nordisk språkforståelse" og skiller noen ganger mellom nabospråkforståelse og kulturforståelse, hvor forskjelligheten er relatert til om elevene har eller ikke har dansk, norsk, færøysk eller svensk som morsmål. Ministerrådet definerer alle språk i Norden som nabospråk, men fra 2006 skiller man ofte mellom *skandinaviske nabospråk* og *nordiske nabospråk*. Man vil *øke* nabospråkundervisningen, *forsterke* den og *gi* den *mer plass* i hele grunnskolen. Den *bør* bidra til språkforståelse, kulturforståelse og til oppfostring i nordisk fellesskap. Prinsippene for å styrke nabospråkundervisningen beskriver ministerrådet ikke, men den *bør* i *grunnskolen* *gis* i *morsmålundervisning* i samvirke med andre fag og består av nabospråk og fremmedspråk. Undervisningen i skandinaviske språk kan *gis* som *hjelpespråk* og *fremmedspråk*. Ministerrådet vet at alle nordiske land har tilrettelagt nabospråkundervisning på hver sin måte og i forskjellig

omfang. Ministerrådet bruker termen *språklæring* uten å definere den. Ministerrådet skiller ikke mellom etterutdanning i skandinaviske og andre nordiske språk.

I tredje del av analysen lokaliserer vi en hyppig bruk av vage, generelle og ikke kontrollerbare formuleringer som "i passende omfang", "fremme", "styrke" og "ta sikte på". Ministerrådet bruker uttrykkene som upresise abstrakter og programformuleringsord, som vi kan gjenfinne i politiske partiers programmer. Vi finner ikke konkrete undervisningsmål og metoder.

Implikasjoner

Vi lokaliserer en serielt tilbakevendende inkonsekvent språkdiraktisk tilnærming i ministerrådets formuleringer. Ministerrådet vil utvikle og styrke elevenes muntlige og skriftlige uttrykksevne med språktilegnelse i en reseptiv og produktiv språkdiraktikk. I *Nordmål 1995* har ministrene en produktiv tilnærming med "aktivere elevenes sprog". Adjektivet *kommunikativ* definerer ministrene ikke, trass i at det finnes ulike oppfattelser av kommunikativ kompetanse. Ministerrådet ser språkforståelse som "*kommunikativ kompetance* og *kulturformidling*". Når ministerrådet uten forbehold gjør *orientering* om *språkene i Norden* til "obligatorisk del af undervisningen i grundskolen" i skandinaviske land må det bety at elevene her skal bli orientert om for eksempel finsk, grønlandsk, islandsk og samisk.

Ministerrådet tillegger nabospråkdiraktikk og fremmedspråkdiraktikk samme *språkforståelse* ved å bruke de samme argumentene for å *gi orientering* om nordiske språk i Norden og for å *åpne kommunikasjon* mellom skandinaviske språk i Skandinavia. Nordisk samarbeid er avhengig av nordisk språkforståelse, heter det, men motsatt er "nordisk språkforståelse og det språklige fellesskap i Norden" avhengig av "nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfunnsforhold". Vi finner her en sirkulær argumentasjon, hvor nordisk språksamarbeid både *er* drivkraft og *trenger* drivkraft. Målet er " [...] at Nordens folk også i fremtiden skal kunne kommunisere med hinanden på deres respektive modersmål". Ministerrådet mener, att Nordens folk allerede kan kommunisere med hverandre på sine respektive morsmål, men dette er i konflikt med forskningsbasert viten om skandinavisk nabospråkforståelse³⁹. Dersom det var tilfellet, ville alle kunne forstå hverandre i hele Norden.

Ministerrådet ordlegger noen veier til å gi, gjennomføre, støtte og forbedre nabospråkundervisning: Læreres grunn- og etterutdanning, læreplaner, forsknings- og utviklingsarbeid, utveksling og læremidler. Ministerrådet vil bruke "et righoldigt og pædagogisk velegnet undervisningsmateriale" men forklarer ikke hva dette vil si. Ministrene skiller ikke mellom grunnskolens leseplaner i Skandinavia og det øvrige Norden. Alle har "nordiske læseplaner".

Ministerrådet avgrensner gradvis målet til "bredt at styrke sprogforståelsen i Norden med sigte på at øge borgernes forudsætninger for at kommunikere med hinanden på dansk, norsk eller svensk". Ministerrådet endrer fra 1995 sine målgruppeformuleringer for fremtidige innsatser til å prioritere barn og unge⁴⁰ men uten å relatere denne innsatsen til undervisning.

I 1998 konkluderer ministerrådet at noe er galt med strukturen i språkarbeidet i Norden og man fremlegger *Forslag til en nordisk språkpolitikk*. Målet er å skape *strukturelle forutsetninger* for "bedre sammenheng i Ministerrådets sprogsatsninger" ved at "Hovedansvaret for sprogsamarbeidet legges til MR–U og MR–K". Ansvarer flytter ministrene dermed fra en til to: To grupper av ressourceministre og to administrative enheter⁴¹, som siden velger å tilsette en referansegruppe. Ministerrådet gjør de skandinaviske språkene til "den fælles ramme" om det nordiske samarbeid og forankrer språkpolitikken i Skandinavias språk. Ministerrådet erstatter termen *nordisk språkforståelse* med *internordisk språkforståelse* og sammenstiller denne med *kulturkompetanse*. Det fremgår at *internordisk språkforståelse* er det samme som *nordisk språkforståelse*. Ministerrådet vil videreutvikle språkforståelsen i forhold til de ikke–skandinaviske språkene, slik at internordisk språkforståelse *er* eller blir de skandinaviske språkene.

Språkpolitisk definerer ministerrådet gradvis kommunikativ kompetanse til å være den reseptive enveisferdigheten å kunne motta og forstå språk: I *Nordmål 1995* avleser vi en kommunikativ kompetanse med så vel reseptive som produktive tilganger, men i 1998 stiller det seg annerledes. Ministerrådet vil alene *styrke alle nordboeres ferdigheter* i å forstå hverandre. Vi kan lese målet som at alle skal forstå hverandre på hver sitt språk i hele Norden. Likevel skal det kun *orienteres* om andre *nordiske språk* i Skandinavias skoler og videregående skoler. Trass i *orientering* og geografisk begrensning til Skandinavia, vil ministerrådet *styrke alles ferdigheter i å forstå hverandre*. Vi ser at ministerrådet er delvis uenig med seg selv. Midt i uenigheten gir ministerrådet i 1999 en referansegruppe fullmakt til å føre tilsyn med ministerrådet og til at "overveje prioriteringen af Ministerrådets satsninger inden for sprogsamarbejdet".

I *Deklarasjon om nordisk språkpolitikk* anfører ministrene 2006 at "I Norden regner vi alle språk som likeverdige, men de har ikke alle samme rolle". Formuleringen rangordner de nordiske språkene og tildeler dem ulike *roller*. Men *Nordens språk* er de uansett alle. *Nordens språk* er dog ikke det samme som *alle språk i Norden*. Ministerrådet bruker termene *nordisk språkfelleskap* og *nordisk språkforståelse*. *Nordens språk* er de *nordiske språkene*. *Felleskap* og *språkforståelse* knytter an til *Nordens språk*. Det nordiske språkfelleskapet er altså de nordiske språkene, men på samme tid likevel bare de skandinaviske språkene brukt i hele Norden. For et mindretall i Norden er de skandinaviske språkene da fremmedspråk, som ministrene understøtter som *fremmede* nabospråk. De *hjemlige* nabospråkene er de skandinaviske språkene.

Deltakerne i det nordiske språkfellesskapet består av de nordboere som *har* tilegnet seg forståelse av og kunnskaper om et skandinavisk språk og forståelse av *de* skandinaviske språkene. Nye nordboere (for eksempel nye barn og unge i skole og videregående skole) kan *delta* i dette språkfellesskapet dersom de tilegner seg disse *kunnskaper* og denne *forståelse*. Deklarasjonen definerer *språkforståelse* som forståelse av de skandinaviske språkene. Fra dette tidspunktet er altså *nordisk språkforståelse* definert som *skandinavisk språkforståelse* karakterisert ved forståelse av talt og skrevet bokmål, dansk, nynorsk og svensk.

Kunnskaper er noe mer enn *orientering*, men ministrene er ikke tydelig med dette. Ministerrådet vil at alle nordboere blir ferdige med å tilegne seg forutsetninger slik at de kan delta i det språklige fellesskapet. De skal få "grunnleggende *kunnskaper* om språkrettigheter i Norden og om språksituasjonen i Norden", samt "allmenn kunnskap om hva språket er, og hvordan det fungerer". Ministerrådet skriver ikke *kunnskaper* om *språk*, men kunnskap om *språket* som en universell størrelse. Deklarasjonen vil styrke "nabospråkundervisningen i skolen" men skole konkretiseres ikke. Ministerrådet skriver "undervisningen" i bestemt form og indikerer en bestemt didaktikk, som ikke defineres. I formuleringen "undervisningen i skandinaviske språk som hjelpespråk og fremmede språk" definerer ministerrådet ikke ordet *hjelpestpråk* som term og forklarer ikke forskjellen på nabospråk og hjelpespråk; men noen må uansett styrke undervisningen i de skandinaviske språkene som *hjelpestpråk* og *fremmede språk*.

Språkdeklarasjonen omtaler *Norden som språklig foregangsregion* og antar at alle nordboere kan benytte seg av sin rett til å tilegne seg forståelse av alle nordiske språk, noe vi ikke finner dekning for i undersøkelser av nabospråkforståelse⁴². Ministerrådet stipulerer en "politisk vilje til å bevare det nordiske språkfellesskapet" og "forplikter seg til å realisere de langsiktige målene" i deklarasjonen. Men ministerrådet flytter den politiske og didaktiske forpliktelsen over til embetsmannskomiteen (EK-U), som stadfester at "ansvaret for oppfølgingen [...] er national". Ministrene er heller ikke klare med hva ansvaret innebærer: "[...] det er ikke tilstrøkkelig klart, hvad dette ansvar indebærer, og hvilken rolle de nordiske kulturministre (MR-K) har". Teksten nevner at "På daværende tidspunkt har de nordiske undervisnings- og forskningsministre (MR-U) et hovedansvar for koordineringen af sprogområdet", hvilket forteller at ministrene *ikke* har dette koordineringsansvar mer. Embetsmannskomiteens beslutning om *status* over den nasjonale oppfølging skjer "gennem EK hvert andet år". Innsamlingen av hvert lands kartlegging av status samt en statuskommentar forblir nordisk. Hver ny statusrapport ferdigstilles i Nordisk ministerråds sekretariat og Nordisk ministerråd er avsender av den ferdige rapporten til Nordisk råd i 2009, 2011, 2013⁴³.

I 2009 spør ministerrådssekretariatet alle land: "Hvilke tiltag har der været for at styrke undervisningen i skandinaviske sprog/ nabosprog, siden sprogdeklarationen blev vedtaget i 2006 (f.eks. tekstlæsning, høreforståelse, regelret sprogindlæring med mere)?" Ministerrådssekretariatet formulerer på vegne av ministrene en statuskommentar på kun 49 ord som konklusjon på hele svarmaterialet om den treårige innsatsen med å følge opp på den nabospråkdidaktiske innsatsen. De samme 49 ordene gir Nordisk ministerråd videre til Nordisk råd.

I redegjørelsen 2011 gir ikke ministerrådssekretariatet eller ministerrådet landerapportene en skriftlig statuskommentar. Under *språkforståelse og språkkunnskap* spør ministerrådssekretariatet (etter råd fra *Ekspertgruppen Nordens Språkråd*) på vegne av ministerrådet om "reglerne i undervisningen i skandinaviske sprog (dansk, norsk og svensk) på både folkeskoleniveau (grundskole) og gymnasieniveau" og om *kompetansemål*. Hvordan og med hvilke læremidler undervisningen gjennomføres reseptivt og/eller produktivt og evalueres, spør imidlertid ikke sekretariatet om. Derimot om hvordan *relevante myndigheter sikrer* at "læreplanerne der omhandler undervisning i skandinaviske sprog [...] bliver fulgt". Den ferdige statusrapporten fra Nordisk ministerråd møter sterk kritikk hos Nordisk råds Kultur- og utdanningsutvalg og Olemic Thommesen uttaler, at " [...] den konkluderer ikke så godt [...] det er meget begredelig lesning"⁴⁴.

Statusredegjørelsen 2013 viser at språkprioritering varierer i de nordiske landene. Ministerrådet mener, at "nordiske tiltak på språkområdet kan bidra til å understøtte nasjonale innsatser" med "særlig vekt på forståelse av talespråkene dansk, norsk og svensk" og man fokuserer på barn og unges språkforståelse. *Nordisk språksamarbeid* brukes som betegnelse for samarbeid om dansk, norsk og svensk. Ministerrådet⁴⁵ spør i 2013 i *all hovedsak* som i 2011 med interesse for perspektivet: nabospråk eller fremmedspråk. Man spør om kompetansemål for *kulturforståelse*, men definerer det ikke som del av språkundervisningen. Ministrene spør om undervisningen i og om skandinaviske språk har "blitt styrket siden landrapportene i henholdsvis 2009 og 2011". Det skilles her mellom undervisning *i* og *om*. Ministerrådet er *utydelig* når man spør om hvem som skal få undervisning *om* skandinaviske språk. Teksten gir inntrykk av vake didaktiske og terminologiske forutsetninger. Det nye er at man spør om *skoleier* og oppfølging av læreplanens kompetansemål i *praksis*. Men ministrene spør ikke om undervisningens tilrettelegging, elevaktiviteter og læremidler, og viser ikke noen forestilling om det. Rapporten oppsummerer hovedpunkter, men ministrene kommenterer ikke svarene på de spørsmål de selv har stillet. I svarmaterialet er vektlegging av nabospråkforståelse relatert til om elevene har dansk, færøysk, norsk eller svensk som morsmål.

I 2011 skriver ministerrådet om tiltak som fremmer "forståelsen af dansk, norsk og svensk blandt børn og unge og de der arbejder for og med den målgruppe" men skole nevner man ikke. Fra 2009 skal "indsatsen på sprogområdet i Nordisk Ministerråd rettes mod målgruppen barn og unge i hele Norden". Men da målgruppen i 1995 og i 2006 *også* er barn og unge, *kan* vi læse det slik at barn og unge i *hele* Norden ikke er inkludert i tidligere år. Den nordiske språk- og kulturidentitet er ifølge ministrene skandinavisk og består i en *gjensidig forståelse* av dansk, norsk og svensk. Ministerrådets prioritering er styrt av nordboeres alder, men ikke relatert til om de går eller har gått i skole. Fra å satse på språkforståelse for alle i Norden avgrenser ministerrådet nå innsatsen til å omfatte barn og unge i Norden, hvilket innebærer, at også *elever* fra ikke skandinavisk talende områder må lære seg å *beherske* enten dansk, norsk eller svensk i skrift og tale for at de kan gjøre seg gjensidig forstått ved lytting og lesing i et skandinavisktalende land. I tillegg skal barn og unge tilegne seg en reseptiv kompetanse av øvrige skandinaviske språk, for ellers kan de ikke kommunisere med andre nordboere som tenkt. Vi kan ikke av teksten lese om en del av denne innsatsen er tiltenkt skoler og videregående skoler. Men *Nordisk språkforståelse* er prioritert i handlingsplanen for det fellesnordiske kultursamarbeid, og kulturen bidrar med "øget nordisk sprogforståelse". *Kulturfonden* vil "øge nabolandssprogforståelsen" og "kendskab til forskellige sprog i Norden som kulturbærere[...]". Dette står i kontrast til at *Ministerrådet for utdanning og forskning* tenker i "sprogforståelse i dansk, norsk og svensk. Alt [...] på det sprogpoltiske område gennemsyrrer dette". Vi registrerer dermed en forskjellig forståelse av nabospråk mellom ministerrådene. Denne splittelsen kommer til uttrykk i spørsmålet om "hvor sprogområdet bedst hører hjemme; under MR-U, med ansvar for skole og utdanning, eller MR-K, med ministre som nationalt har ansvar for sprogpoltikken".

Konkluderende

Nordisk ministerråd har fra 1971 til utgangen av 2014 brukt termen *nabospråk* på så forskjellige måter, at vi ikke kan utlede en definisjon av bruken. Ved Sveriges og Finlands inntreden i EU 1995 forsvinner termen fra dokumentene. Fra 2006 kommer termen tilbake og Nordisk ministerråd skiller for det meste, men ikke konsekvent, mellom termene *skandinaviske nabospråk* og *nordiske nabospråk*; ved *nordiske nabospråk* forstår ministerrådet så vel *alle språk i Norden* som *de skandinaviske språkene brukt i hele Norden*.

Nordisk ministerråds bruk av termen *nabospråk* har konsekvenser for den *nabospråkpolitikk* man fra 1971 til utgangen av 2014 fører både generelt og spesifikt for skoler og videregående skoler i de skandinaviske landene. Det skiller ikke konsekvent mellom lærere i grunnskole og videregående skole, og i

flere tilfeller ikke mellom *nabospråk* og *nabospråk som fremmedspråk*. *Nabospråkforståelse* defineres forskjellig slik at samme term brukes om ulike didaktiske prinsipper. *Tekstlesing*, *høreforståelse* og *regelrett språkinnlæring* inngår som elementer i en *kommunikativ kompetanse* med først *reseptive* og *produktive* aktiviteter, senere bare reseptive aktiviteter. Elevene skal orienteres om andre nordiske språk enn de skandinaviske og skal som andre nordiske borgere *kunne kommunisere på deres respektive morsmål* med *Nordens folk*. De skal altså kunne lytte til og forstå alle andre *nordiske* språk men fortsatt tale sitt morsmål.

Nordisk ministerråd formulerer gjennom 43 år ikke en samlet og sammenhengende *nabo-språkpolitikk* med en nabospråkdidaktikk for de skandinaviske lands skoler og videregående skoler. Ministerrådet har i 2009 overført det politiske ansvar for språkdeklarasjonens mål til embetsmannskomiteen, som har stadfestet at ansvaret for oppfølgingen er nasjonal.

Referanser

1. Arne Torp. "Norden og Skandinavia - språk i Norden, nordiske og skandinaviske språk". *Norsklæreren* 1, 2015: s. 68–73.
2. Eksempel: " [...] ansvaret for oppfølgingen av språkdeklarasjonen er nasjonalt".
3. *Nabospråk som fremmedspråk* uttrykkes for eksempel i språkdeklarasjonen.
4. Nordisk ministerråd. *norden.org* - Det nordiske sprogsamarbejde. 2015. <http://www.norden.org/no/tema/udanning-og-forskning-i-norden/samarbeidsomraader-1/spraak/det-nordiske-spraakssamarbeidet> (funnet februar 2, 2015).
5. Ved norsk forstås her og etterfølgende bokmål og nynorsk.
6. Nordisk ministerråd. *norden.org* - Det nordiske sprogsamarbejde. 2015.
7. Birgitta Agazzi, Catharina Grünbaum, Rikke Hauge og Mikael Reuter. *Guldtavlorna i gräset*. Nordiskt språksamarbete. Historik och framåtblick. Stockholm: Forfatterne, 2014, s. 12.
8. Nordisk ministerråd. *norden.org* - Det nordiske sprogsamarbejde. 2015.
9. Nordisk ministerråd. *norden.org* - Det nordiske sprogsamarbejde. 2015.
10. Her ses det bort fra den nordiske dialog med Baltikum.
11. Nordisk ministerråd. *norden.org* - Det nordiske sprogsamarbejde. 2015.
12. Historisk har begge ministerråd hatt ansvar for det nordiske språksamarbeidet, men hvor det dreier seg om *undervisning i nabospråk* har primært MR-U vært ansvarlig.
13. Utdrag av begge dokumenter inngår i empiri og analyse.
14. Nordisk ministerråd. *norden.org* - Det nordiske sprogsamarbejde. 2015.
15. Egentlig fire: bokmål, dansk, nynorsk og svensk.
16. Språkregjødelsene fra Nordisk ministerråd til Nordisk råd i 2009, 2011, 2013 og 2015.
17. Norsk ungdomsskoles klassetrinn 8, 9 og 10 motsvarer dansk folkeskoles klassetrinn 7, 8 og 9.
18. Videregående skole i Norge motsvarer gymnasium i Danmark og Sverige.

19. Innhold, form, omfang og plassering på trinn.
20. Nordisk ministerråd. norden.org - Det nordiske sprog samarbejde. 2015.
21. Nordisk Ministerråd. Deklarasjon om nordisk språkpolitikk. København: Nordisk ministerråd, 2006.
22. Det kan skilles mellom å lære noen noe og å lære seg noe med inspirasjon fra Sokrates-formuleringen "Jeg kan ikke lære noen noe, jeg kan alene få dem til å tenke!"
23. Språk her definert som *varieteter* i eller utenfor et *dialektkontinuum*. Se: Lars S. Vikør, *Språkplanlegging. Prinsipp og praksis* (3. utgave). Oslo: Novus Forlag, 2007.
24. Carsten Elbro, *Læsning og læseundervisning*. København: Hans Reitzels Forlag, 2014.
25. Ivar Bråten, "Leseforståelse – komponenter, vanskeligheter og tiltak". I *Leseforståelse*, redigert av Ivar Bråten. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS, 2007.
26. Elbro, *Læsning og læseundervisning*, 2014.
27. Bente Eriksen Hagtvet, *Språkstimulering. Tale og skrift i forskolealderen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2002.
28. Klara Aalbæk Korsgaard (red.), *Opdagende skrivning*. København: Dansklærerforeningen, 2010.
29. Øyvind Maurud, *Nabospråksforståelse i Skandinavia* (NU 1976:13). Nordisk utredningsserie, Oslo: Nordiska rådet, 1976.
30. Ulla Börestam Uhlmann, *Skandinaver samtalar. Språklige och Interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och svenskar*. Uppsala: Institut för nordiska språk vid Uppsala Universitet, 1994.
31. Lars-Olof Delsing og Katarina Lundin Åkesson. *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. TemaNord 2005:573, København: Nordiska ministerrådet, 2005.
32. Robert Zola Christensen og Mari Bacquin. "Dansk og svensk – Fra nabosprog til fremmedsprog?" *Språk i Norden*, 2013: s. 53–68.
33. Mette Kristin Østlie, *Det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole*. Mastergradsavhandling, Oslo: Universitetet i Oslo, 2009.
34. Anniken Hotvedt Sundby, *Det nordiske enhetsbygget – bestå eller falle? En undersøkelse av nabospråksundervisningen i norsk-, dansk- og svenskfaget på videregående skole "før og nå"*. Mastergradsavhandling, Tønsberg: Høgskolen i Vestfold, 2013.
35. Silje Jerpstad, *Lærerkursing og nabospråksdidaktikk*. Hva rapporterer lærere om når det gjelder praksisendringer etter kursing i nabospråksdidaktikk? Mastergradsavhandling, Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus, 2014.
36. Torp. "Norden og Skandinavia – språk i Norden, nordiske og skandinaviske språk". 2015: s. 70.
37. Alternativt for eksempel *Nordisk ministerråd for kultur* (MR–K) med sin embetsmannskomiteé (EK–K).
38. Nordiska rådet 2013
39. Fra 1981 og 1987.
40. Også senere, for eksempel i *Språkreddegjørelsen 2015* (s. 2) til Nordisk råd
41. Arbeidsgruppe nedsatt av Nordisk ministerråd. Det umistelige. Rapport om den nordiske sprogforståelse i et bredere perspektiv. København: Ikke publisert, 1996.

42. Nordisk ministerråd., "Plan- og budgetdokument for 1997". Nordisk råds 48. sesjon. København: Nordisk råd, 26 juni 1996.
43. I listen er alle oversatt til bokmål.
44. Søkeordene: Språk, sprog, nabospråk, nabosprog, grannspråk, grannespråk, undervisning, didaktikk, skole, videregående skole, gymnasium, dansk, svensk, norsk, bokmål, nynorsk, skandinavisk.
45. Nordisk ministerråd, *Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden. Nordmål*. Fremlagt av Nordisk ministerråd desember 1989. Anbefalt med kulturutvalgets avvikende synspunkter i Nordisk råd på sesjonen i Reykjavik 1990, vedtatt i Nordisk ministerråd. Se: Protokoll for Nordisk råds 38. sesjon, B 103/K 877–904 og 864–876 (utvalgsbetenkning). – Jf. *Språk i Norden* 1990, s. 76–88.
46. Maurud, *Nabospråksforståelse i Skandinavia*, 1976.
47. Börestam Uhlmann, *Skandinaver samtalar. Språklige och Interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och Svenskar*, 1994
48. Delsing og Lundin Åkesson. *Håller språket ihop Norden?*, 2005.
49. Zola Christensen og Bacquin. "Dansk og svensk – Fra nabosprog til fremmedsprog?" 2013: s. 53–68.
50. "Barn og unge mellom 0 og 25 år er Nordisk Ministerråds prioriterte målgrupper [...]" Nordisk sprogkoordination. [sprogkoordinationen.org](http://sprogkoordinationen.org/om-os/om-nordisk-spraakkoordinasjon/vaart-arbeid/). 2017. <http://sprogkoordinationen.org/om-os/om-nordisk-spraakkoordinasjon/vaart-arbeid/> (funnet November 19, 2017).
51. Senere: avdelinger.
52. Börestam Uhlmann, *Skandinaver samtalar. Språklige och Interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och Svenskar*, 1994.
53. Delsing og Lundin Åkesson. *Håller språket ihop Norden?*, 2005.
54. Også etter undersøkelsens avslutning i 2015.
55. Nordisk råd, [norden.org](http://www.norden.org). 2011. <http://www.norden.org/da/nordisk-raad/sessioner-og-moder/nordisk-raads-sessioner/tidligere-sessioner/63.-session-2011/protokol-nordisk-raads-63.session-2011/14.-kultur-forskning-og-uddannelse> (funnet mars 2, 2015).
56. Sekretariatet spør på vegne av ministrene.